

1) намагатися знайти кошти для низки найважливіших інфраструктурних проєктів, зокрема і за рахунок пільгового фінансування;

2) максимально заохочувати підприємницьку діяльність;

3) ввести адекватні банківські інструменти для фінансування нових проєктів;

4) максимальна підтримка експортної діяльності за рахунок інформаційної, технічної і правової підтримки самих експортерів, за рахунок сприяння виходу малого і середнього бізнесу на зовнішні ринки, а також за рахунок формування системи експортного кредитування та страхування.

Література

1. Моторина Р. М. Економічна статистика: навчальний посібник. Київ, 2005. 362 с.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. УНІАН: [Електронний ресурс]: [https://economics.unian.ua/finance/10054196-tempi-zrostannya-vvp-ukrajini-](https://economics.unian.ua/finance/10054196-tempi-zrostannya-vvp-ukrajini-v-2017-roc-i-viyavilisy-a-vishchimi-za-ochikuvannya-nacbank.html)

[v-2017-roc-i-viyavilisy-a-vishchimi-za-ochikuvannya-nacbank.html](https://economics.unian.ua/finance/10054196-tempi-zrostannya-vvp-ukrajini-v-2017-roc-i-viyavilisy-a-vishchimi-za-ochikuvannya-nacbank.html)

4. Валовий внутрішній продукт. [Електронний ресурс] <https://uk.wikipedia.org/wiki>

5. УНІАН: [Електронний ресурс]: <https://www.ukrinform.ua/.../2490639-svitovij-bank-vidznac>

6. Мадяр Р. О. Пріоритетні заходи з стабілізації обсягів ВВП та прогнозування його динаміки [Електронний ресурс]: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO

7. Гайдуцький А. Як Україні поповнити ВВП? І яким шляхом піти країні ? <http://gazeta.dt.ua/finances/yak-ukrayini-podvoyiti-vvp-i-yakim-shlyahom-piti-krayini-.html>

8. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі. [Електронний ресурс]: www.me.gov.ua/

9. Скорук О. В. Тіньова економіка: сутність причини виникнення та шляхи подолання. *Економіка і суспільство*. 2017. №11. С.127-131.

10. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

УДК 332.132(477)

Марків М. М.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ З ПОГЛЯДУ ОРІЄНТАЦІЇ НА СВІТОВИЙ РИНОК

Стаття присвячена визначенню впливу світових трансформаційних процесів на вітчизняну економіку з урахуванням умов сучасного бізнес-середовища. Встановлено, що спостерігаються прояви переломного моменту і переходу до значних економічних структурних перетворень, а тому країні повинні вжити заходів для адаптації до нового бізнес-середовища з метою підвищення своєї конкурентоспроможності. Виявлено основні стратегічні напрями розвитку економічних систем, які сприятимуть реагуванню на трансформаційні

процеси і посиленню позицій економічних систем на світовому ринку. Встановлено прояви переходу до значних економічних структурних перетворень, тому Україна має вжити заходів для адаптації до нового бізнес-середовища з метою підвищення своєї конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: *світові трансформаційні процеси; вітчизняна економіка; структурні перетворення; бізнес-середовище; сталий розвиток; конкурентоспроможність.*

Markiv M. M.

TRANSFORMATION PROCESSES IN THE ECONOMIES OF UKRAINE, ESTABLISHED IN THE GLOBAL MARKET

The article is devoted to determining the influence of global transformational processes on the domestic economy, taking into account the conditions of the modern business environment. It has been established that there are manifestations of the turning point and the transition to significant economic structural changes, and therefore coun-

tries must take steps to adapt to the new business environment in order to increase their competitiveness and ensure sustainable development. The main strategic directions of the development of economic systems that promote timely response to transformational processes and strengthening the positions of economic systems on the world market

are revealed. The manifestations of the transition to significant economic structural changes have been established, therefore, Ukraine should take steps to adapt to the new business environment in order to increase its competitiveness and ensure sustainable development.

Вступ. Світова теорія і практика переходу економічних систем до нового, вищого рівня їх розвитку характеризуються загостренням конкуренції, зміною технологій та активним пошуком нових підходів до збільшення ефективності бізнес-процесів. Динамічні трансформаційні зміни, які відбуваються у сучасному світі, зачіпають економічні системи різних країн, обумовлюють здійснення якісних економічних перетворень шляхом проведення реформ у різних сферах. Особливої актуальності це питання набуває для економіки України через невідповідність її діючої моделі розвитку вимогам сьогодення з метою підвищення її конкурентоспроможності та виходу країни на нові рубежі розвитку.

Постановка завдання. Наведена ситуація зумовлює значний вплив на підвищення конкурентоспроможності як країн в цілому, так і окремих регіонів, суб'єктів господарювання та людей, зокрема. При цьому, змінюються також традиційні джерела, засновані на принципах світового ринку, що складається в основному із фізичних товарів та послуг. Оскільки, суб'єкти господарювання намагаються адаптуватися до цих змін, то виникає потреба у здійсненні інноваційних бізнес-процесів для подолання руйнівних змін у відповідних секторах і галузях економіки. Вказані явища актуалізують проблему підвищення конкурентоспроможності країн, що розвиваються, які істотно різняться рівнем економічного розвитку.

Дослідження трансформаційних процесів економічних систем присвятили свої наукові праці такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: О. Бурбело, В. Вітлінського, П. Дудкін, Д. Еванс, Б. Кваснюка, Г. Кларк, М. Маріах, Р. Морріс, В. Мулас, І. Кінаш, О. Клімова, О. Комліченко, Д. Савушкін, О. Шульга та ін. Високо оцінюючи науковий здобуток вчених при дослідженні виокремленого питання, вважаємо за необхідне зазначити, що їхні пропозиції не в повній мірі враховують сучасні світові тенденції.

Відомо, що на даний час технології розвиваються надзвичайно високими темпами, зумовлюючи значний вплив на економічні систе-

Key words: *world transformational processes; domestic economy; structural transformations; business environment; sustainable development; competitiveness.*

ми та їх структуру, і як наслідок на структуру взаємовідносин між економічними системами на світовому ринку. Тому питання визначення основних тенденцій світових трансформаційних процесів та вивчення їхнього впливу на вітчизняну економіку набуває особливої актуальності в умовах сучасного бізнес-середовища.

Метою дослідження є визначення впливу світових трансформаційних процесів на вітчизняну економіку з метою формування концептуального підходу до його ідентифікації з урахуванням мінливих умов сучасного бізнес-середовища та виокремлення стратегічних напрямів забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності.

Результати дослідження. Визначення впливу світових трансформаційних процесів на вітчизняну економіку необхідно здійснювати на основі діагностики її соціально-економічного стану. Тому, вважаємо, що вивчення виокремленої проблематики доцільно розпочати із проведення оцінки показників рівня соціально-економічного розвитку України на основі статистичних даних за 2012-2016 рр. (табл. 1). Слід також відмітити, що дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Вивчення статистичних даних дало змогу встановити, що у цілому за 2012-2016 рр. спостерігається негативна тенденція основних соціально-економічних показників. Так, кількість зареєстрованих безробітних на кінець 2016 р. становила 390,8 тис. осіб і у порівнянні з 2015 р. цей показник зменшився на 20,37 %, а у порівнянні з 2012 р. – на 22,89 %, що є позитивним фактом. Однак, зниження цього показника відбулось не за рахунок збільшення кількості робочих місць, а за рахунок виїзду населення за кордон, що свідчить про відтік трудових ресурсів з країни та зниження її інтелектуального потенціалу.

Номінальна середньомісячна заробітна плата одного працівника у 2016 р. у порівнянні з 2015 р. зросла на 20,86 %, а у порівнянні

Таблиця 1

Аналіз основних показників соціально-економічного розвитку України за 2012-2016 рр.

№ п/п	Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Темп приросту, %	
							2016 р. до 2012 р.	2016 р. до 2015 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Кількість зареєстрованих безробітних на кінець періоду, тис. осіб	506,8	487,7	512,2	490,8	390,8	-22,89	-20,37
2	Середньомісячна (номінальна) заробітна плата одного працівника, грн.	3025	3234 ¹	3476	4195	5070 ¹	+67,60	+20,86
3	Заборгованість із виплати заробітної плати – усього ⁴ , млн.грн	893,7	1019,4	2436,8	1880,8	2004,0	+124,2	+6,55
4	Обсяг реалізованої промислової продукції ¹ , млн. грн	1014906,6	1006280,5	1066769,4	1351374,7	1565332,5	+54,23	+15,83
5	Обсяг сільсько-господарської продукції, млн. грн	258270	308100	370800	544193,0	631105,0	+144,3	+15,97
6	Обсяг виконаних будівельних робіт, млн. грн	62280,0	58879,8	50228,7	55917,5	70942,4	+13,91	+26,87
7	Експорт товарів, млн. дол. США	63084,7	57433,3	50113,6	34523,3 ¹	32734,4 ¹	-48,11	-5,18
8	Імпорт товарів, млн.дол. США	76860,7	70039,8	49820,4	34273,8 ¹	35058,7 ¹	-54,39	+2,29
9	Сальдо (+, -), млн.дол. США	-13776,0	-12606,5	+293,2	+249,5 ¹	-2324,3 ¹	-83,13	-1031,6
10	Оборот роздрібною торгівлі, млн. грн	804330,8	884203,7	903534,5	1018778,2	1159271,9	+44,13	+13,79

Примітка. 1. Дані за січень-листопад. Джерело: складено на основі [1].

з 2012 р. – на 67,60 %, що у цілому є позитивним фактом, однак ці темпи відстають від темпів зростання цін. При цьому, заборгованість із виплати заробітної плати у 2016 р. у порівнянні з 2015 р. зросла на 6,55 %, а у порівнянні з 2012 р. – на 124,2 %, що є негативним.

Показники обсягу реалізованої промислової продукції, сільськогосподарської продукції, виконаних будівельних робіт, обороту роздрібною торгівлі за аналізований період зросли,

що можна вважати позитивною тенденцією, однак, оскільки це відбулось за рахунок зростання цін на продукцію, то воно не свідчить про покращення стану економіки.

Експорт товарів у 2016 р. у порівнянні з 2015 р. зменшився на 5,18 %, а у порівнянні з 2012 р. на 48,11 %. Імпорт товарів у 2016 р. у порівнянні з 2015 р. збільшився на 2,29 %, а у порівнянні з 2012 р. зменшився на 54,39 %. Таким чином, у 2016 р. операції з імпорту то-

варів переважали над їх експортом, тому сальдо було негативним і у порівнянні з 2015 р. цей показник зменшився у 10 разів, а у порівнянні з 2012 р. зменшив своє від'ємне значення на 83,13 %.

У результаті вивчення статистичних даних можна зробити висновок, що у вітчизняній економіці мають місце кризові явища, які створюють перешкоди для формування сталого розвитку країни, загострення яких може призвести до ще більших соціально-економічних розривів як у середині країни між різними верствами населення, так і на світовому рівні у порівнянні із розвинутими країнами та країнами, що розвиваються. Тому з метою підвищення конкурентоспроможності країни доцільно визначити основні стратегічні напрямки забезпечення сталого розвитку вітчизняної економічної системи з урахуванням світових трансформаційних процесів.

Сьогодні все частіше проявляються ознаки того, що вплив цифрових технологій наближається до точки біфуркації (переломного моменту), що може спричинити значний трансформаційний вплив на економічне зростання. Інтернет відкрив можливості оперативного доступу до інформації, обміну знаннями та побудови стабільної співпраці в галузях економіки. Спільноти з міжнародної співпраці створюють нові продукти, вирішують складні проблеми, створюють сховища знань (наприклад, Вікіпедія), пропонують платформу для підприємництва в цифрових товарах (наприклад, мобільні додатки), а також підтримують фінансування підприємств для реалізації платформ співпраці [2].

3D-друк змінює виробничі процеси у виробництві, замінюючи потребу в фізичному розташуванні. Сьогодні частина обладнання може бути виготовлена за допомогою Інтернет-з'єднання та 3D-принтера, оскільки, ця технологія перетворює «біти» в речі, оцифровуючи великі частини виробництва процесом [2].

З огляду на вище наведене, вважаємо, що країни повинні вжити заходів для адаптації до нового бізнес-середовища, особливо це стосується нашої країни. Оскільки, аналогічно до того, що сталося в попередніх економічних перетвореннях, які ґрунтувалися на технологіях, країни, які адаптуються до трансформаційної економічної структури, будуть більш готовими до підвищення своєї конкурентоспроможності, ніж ті, які цього не роблять.

Таким, чином, у результаті проведеного до-

слідження щодо визначення впливу світових трансформаційних процесів на вітчизняну економіку з метою формування концептуального підходу до його ідентифікації з урахуванням умов мінливості сучасного бізнес-середовища, здійснено: вивчення світових трансформаційних процесів; визначення структурних змін, які вони зумовлюють в економіці; виявлення їх негативних наслідків; формування стратегічних напрямів забезпечення сталого розвитку, які сприятимуть виходу економіки із складної ситуації та підвищенню її рівня конкурентоспроможності. Вплив світових трансформаційних процесів на вітчизняну економіку наведено на рис. 1.

Виявлено, що основними стратегічними напрямками розвитку, на які зосереджуються провідні країни, є наступні:

- адаптація освітніх послуг до змін умов бізнес-середовища;
- сприяння розвитку місцевих інноваційних екосистем;
- сприяння підприємництву, що створює нові сектори та підприємства;
- створення інноваційних мереж та спільних середовищ (наприклад, інноваційних лабораторій) для існуючих основних і традиційних галузей, з метою зміцнення конкурентоспроможності [2].

Країни, які застосували цю політику, починають спостерігати за попередніми (першими) результатами, оскільки вони починають адаптувати свою економіку до нових джерел зростання, зокрема за рахунок нових бізнес-моделей та інновацій. Якщо країни, що розвиваються, хочуть залишатися конкурентоспроможними, їм також доведеться адаптуватися до цих економічних тенденцій.

Нова робоча сила тепер повинна отримати навички для бізнес-середовища, де пізнавальні завдання замінені на технологію. Цьому сприятиме адаптація навчальних програм до того, що називаються навичками «XXI століття» (наприклад, критичне мислення, робота в команді та співпраця, спілкування, творчість та інновації). Для досягнення цієї мети необхідно здійснити перебудову освіти.

На сьогоднішній день набуває популярності освіта та навички типу STEM («science, technology, engineering, math», тобто наука, технології, інженерія, математика). Прикладами нового підходу до освіти є отримання знань і навичок з кодування та 3D-друку, а також розвиток креативності, що сприятиме розвитку

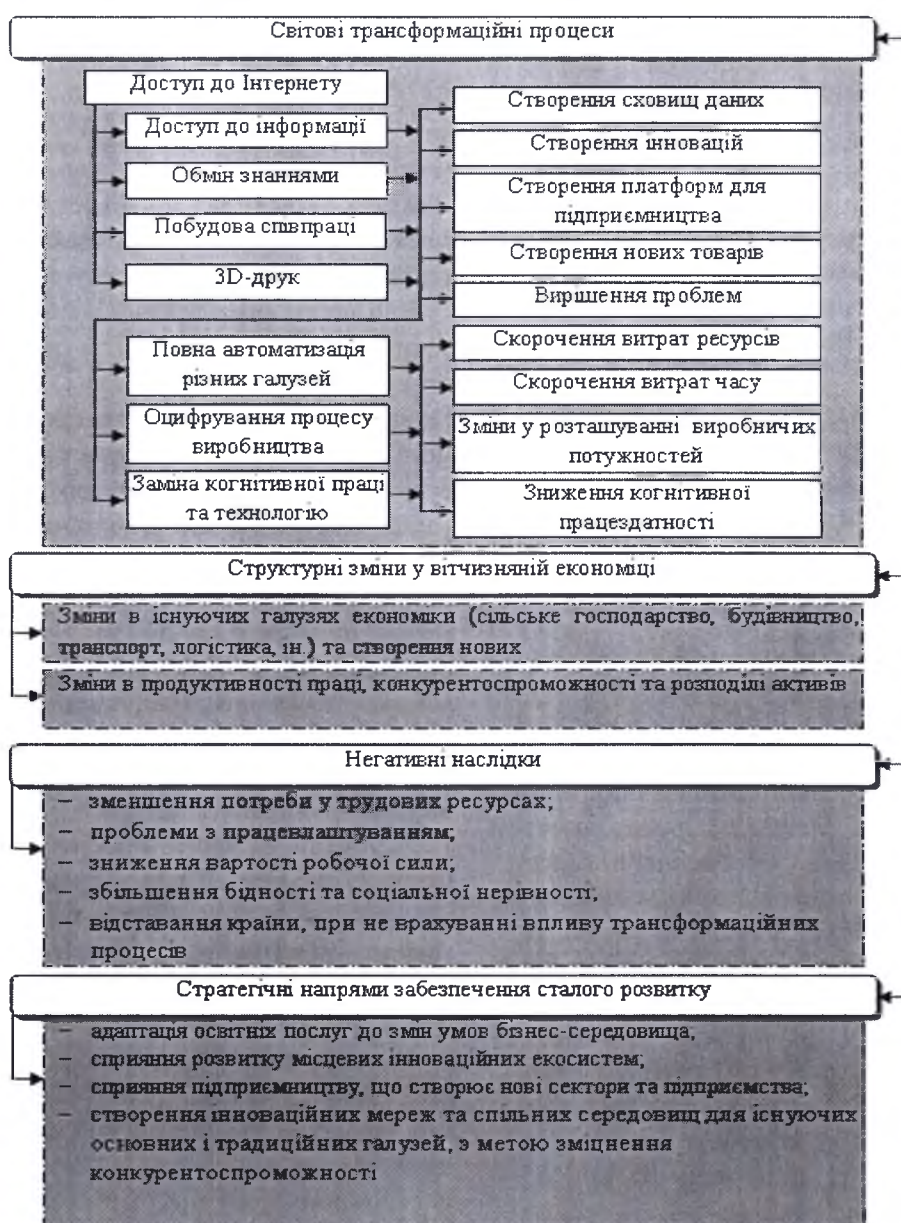

Рис. 1. Вплив світових трансформаційних процесів на вітчизняну економіку

Джерело: авторська розробка.

особистості та бути конкурентоспроможним в умовах сучасного бізнес-середовища [3].

Слід відмітити, що на даний момент в Україні впроваджується освітня реформа, яка б мала зменшити розриви між знаннями і навичками, які отримуються молодими фахівцями у навчальних закладах, та вимогами ринку праці, підвищити їх конкурентоспроможність, як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому, а також підвищити інтелектуальний потенціал країни у цілому. Однак, для успішного впровадження освітньої реформи необхідною є ґрунтовна підготовка педагогів (вчителів, викладачів, наставників), які будуть спроможними через застосування інноваційних техно-

логій у навчальному процесі та розвиток компетенцій, підготувати конкурентоспроможних молодих фахівців.

Другим важливим стратегічним напрямком розвитку економічних систем є сприяння розвитку місцевих інноваційних екосистем. Тепер міста стають новітньою основою для органічних інновацій. Зниження витрат та наявність ресурсів, наданих цифровими технологіями, дозволяють новаторам розробляти і впроваджувати інноваційні проекти у всьому світі, використовуючи переваги агломераційного ефекту, наданого містами. Тепер основна увага приділяється: джерелам та мережам знань; наставникам; міждисциплінарності; сукупно-

му навчанню; таланту. Міста є найбільш придатними для того, щоб запропонувати все це, оскільки вони забезпечують різноманітність та дозволяють постійно взаємодіяти і створювати мережі знань та співпраці. Ця динаміка стимулює урбанізацію екосистем та застосування інновацій не тільки в США і ЄС, а також у містах, що розвиваються [4].

Доцільно відзначити, що світові трансформаційні процеси зумовили зміщення акцентів із глобального рівня на більш локальний, тому тепер підвищується роль забезпечення сталого розвитку окремого міста чи об'єднаної громади. У нашій країні це можливо через успішну реалізацію реформи з децентралізації влади, що дає змогу використати кошти громади за необхідними напрямками для задоволення потреб населення.

Ключовим фактором при здійсненні такої реформи виступає поінформованість населення, а також створення технічних передумов для розвитку інтелектуального потенціалу громади з метою розвитку вітчизняних інноваційних екосистем. Метою створення і забезпечення сталого розвитку таких інноваційних екосистем мають стати раціональне використання вичерпних ресурсів та більш ширше застосування відновлювальних джерел енергії, застосування інновацій, розвиток інтелектуального потенціалу, формування передумов для зменшення розривів у соціальній нерівності та сприяння сталому економічному розвитку громади. Однак, у зв'язку із низьким рівнем поінформованості та обізнаності громад у перевагах децентралізації, процес успішного впровадження та реалізації реформи ускладнюється, що й створює перешкоди для розвитку територіальних громад, і як наслідок формування інноваційних екосистем.

Щодо третього стратегічного напрямку, то прогнозується, що місцеві підприємці матимуть вирішальне значення для створення нових робочих місць та підвищення конкурентоспроможності існуючих галузей. Підприємці у процесі створення нового продукту, використовуючи інновації, створюють нові можливості для працевлаштування як себе, так і інших громадян, тобто збільшують зайнятість населення.

Оскільки, за допомогою відкритих платформ на базі Інтернету відбулося зниження витрат та необхідності матеріально-технічного забезпечення, то це зумовило зменшення бар'єрів для підприємницької діяльності в

усьому світі, та призвело до зростання кількості суб'єктів мікропідприємництва. У новому бізнес-середовищі місце розташування більше не є настільки важливим для визначення доступу до ресурсів, як для великих капіталовкладень чи технологій. Як результат, знання, технології та інновації зростають у багатьох країнах, де ці ресурси недоступні на місцях.

Важливим стратегічним напрямом є створення інноваційних мереж та спільних середовищ для існуючих основних і традиційних галузей, з метою зміцнення конкурентоспроможності. Якщо існуючі традиційні галузі не будуть рухатися до відкритого бізнес-середовища для співпраці, щоб генерувати та інтегрувати інновації, вони втратять конкурентоспроможність. Деякі країни підтримують мережі співпраці за допомогою, наприклад, інноваційних лабораторій, які об'єднують компанії, науковців, підприємців, користувачів та уряд, щоб побудувати співпрацю, обмінюватися знаннями, створювати нові винаходи та виробляти спільні продукти [5].

В Україні на даний момент набуває популярності створення бізнес-середовища для обміну знаннями та інноваційних мереж. Однак, такі заходи потребують фінансової підтримки та інформування соціально-активного населення для створення інноваційних екосистем.

Висновки. Таким чином, у результаті дослідження сучасних трендів трансформаційних процесів у міжнародній та вітчизняній економічних системах, встановлено прояви переломного моменту і переходу до значних економічних структурних перетворень. З огляду на це, Україна має вжити заходів для адаптації до нового бізнес-середовища з метою підвищення своєї конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку. Крім того виявлено основні стратегічні напрями розвитку економічної системи країни, які сприятимуть її конкурентоспроможності.

Література

1. Державна служба статистики України : офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] / Статистична інформація; Основні показники соціально-економічного розвитку України. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Дата останнього доступу: 21.11.2017. – Назва з екрану.
2. Mulas, V. Adapting to the New Transformation of the Economy [Електронний ресурс] / V. Mulas // World Bank. – 2016. – Електрон. версія друк. вид. – Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25871>. – Дата останнього доступу: 01.12.2017. – Назва з екрану.

3. Skills for Creativity, Design and Innovation [Електронний ресурс] // Expert Group of Future Skills Needs. – Wilton Park House. – 2009. – Електрон. версія друк. вид. – Режим доступу: <http://www.skillsireland.ie/media/egfsn-091104-cdi.pdf>. – Дата останнього доступу: 17.10.2017. – Назва з екрану.

4. Florida, R. The New Global Start-Up Cities [Електронний ресурс] / R. Florida // Atlantic. – 2013. – June 4. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://www.citylab.com/work/2013/06/new-global-start-cities/5144/>. – Дата останнього доступу: 26.11.2017. – Назва з екрану.

5. National Network of Manufacturing Innovation [Електронний ресурс] // National advanced manufacturing portal. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://manufacturing.gov/nmni.html>. – Дата останнього доступу: 21.11.2017. – Назва з екрану.

1. Sajt Derzhavnoyi sluzhby statykyky Ukrainy [Site of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

2. Mulas, V. (2016) Adapting to the New Transformation of the Economy. *World Bank*. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25871> [in English].

3. Skills for Creativity, Design and Innovation. Expert Group of Future Skills Needs. *Wilton Park House*. Retrieved from <http://www.skillsireland.ie/media/egfsn-091104-cdi.pdf> [in English].

4. Florida, R. (2013) The New Global Start-Up Cities. *Atlantic*, June 4. Retrieved from <http://www.citylab.com/work/2013/06/new-global-start-cities/5144/> [in English].

5. National Network of Manufacturing Innovation. *National advanced manufacturing portal*. Retrieved from <http://manufacturing.gov/nmni.html> [in English].